

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

16. Octauus, per Comparisonem

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

postremo, vt odor Apronij teterrimus oris & corporis, quem (vt aiunt) ne bestia quidem ferre possent, vni isti suavis & iucundus videretur. Ille erat in tribunali proximus, in cubiculo focus, in conuiuio dominus; ac tum maximè cum accubente Prætextato prætoris filio, in conuiuio saltare nudus cœperat. Sed hæc nos copiosissimè libro vndecimo.

Sextus per digressionem.

CAPVT XV.

Superioribus est affinis, quam Græci *ῥαπί-
σασίς* appellant. Ea est, defnitore Quinti-
liano, alicuius rei, sed ad vtilitatem causa:
pertinentis, extra ordinem excurrentis tracta-
tio. Adhibetur autem vel laudandi gratia;
qualis est apud M. Tullium pro L. Cornelio
popularis illa virtutum Cn. Pompeij comme-
moratio, in quam ille diuinus orator, nam
Fabij verbis vtar, veluti nomine ipso ducis,
curius dicendi teneretur, abrupto quem in-
choauerat sermone, diuertit: aut vitupe-
randi, aut ornandi, aut delectandi, aut præ-
parandi. Sumuntur autem ex iisdem ferme
locis, quos modò retulimus, ab expositione
rerum gestarum, a descriptione locorum, re-
gionum, personarum, item à tractatione fa-
bularum, apologorum. Præterea à locis com-
munibus, quoties amplificandæ rei gratia,
in gloriam, in luxuriam, libidinem, auariti-
am, turpem amorem, tyrannidem, iram, ac
reliqua vitia dicimus, atque his, causa velut
aliquanti sper omilla, diutius immoramur:
aut contra, quoties frugalitatem, liberalita-
tem, continentiam, studia litterarum, pieta-
tem, taciturnitatem laudibus efferimus. Hi
tantum momenti habent ad copiosè dicen-
dum, vt clari aliquot authores eos ex pro-
fesso tractauerint. *ῥαπίσασίς* appellant. Sunt &
illi loci communes his non dissimiles, quo-
ties libertatis commoda ponimus ante oculos,
contra seruitutis incommoda; mutabili-
tatem fortunæ, mortis æquam omnibus ne-
cessitatem, quantum valeat pecunia in rebus
mortalium, vitæ humanæ breuitatem, atque id
genus alia innumera describimus. Porro lon-
gius immorari licebit excursionibus, vel in in-
itio dictionis, quas habet illa Hercules Gal-
lici, apud Lucianum, & Lamiarum apud Po-
litianum descriptio; vel in fine, quo iam scissus

recreetur auditor, quemadmodum in Georg-
ferè facit Virgilius. In medio, si quando di-
gredi libebit, celerius eò redeundum, vnde
digressus sis, nisi pars causæ iam absoluta di-
gressiois anam præbebit: veluti post narra-
tam causam, quò ad securam argumenta-
tionem auditor reddatur alacrior; aut post
probationem, siue omninò post locos inam-
moniotes, quò tædium subtilitatis discutia-
tur; aut nisi res ipsa locos huiusmodi suapte
sponte offerat, qui inuitent ad diutius immo-
randum.

Nota hæc amplificationem prudenter esse
tractandam, nec temere, vbi multa & neces-
saria in proprijs argumentis suppetunt, ad alia
digrediendum.

Septimus, per gradationem.

CAPVT XV.

Fit, vt, facinus est vincire ciuem Roma-
num, scelus verberare, necare, quid dicam,
in crucem tollere? Verbo satis digno tam ne-
faria res appellari nullo modo potest. Ad hoc
genus pertinet & illud, cum congestis ordine
quodam circumstantijs in contextu & cursu
semper aliquid priore maius insequitur. Hu-
ius exemplum est in secunda Ciceronis Phi-
lippica de vomitu Antonij. O rem non
modo visu scdam, sed etiam auditu. Si inter
cœnam in tuis immanibus illis poculis, hoc
tibi accidisset, quis non turpe duceret? In cæ-
tu verò populi Romani, negotium publicum
gerens, Magister equitum, cui ructare turpe
esset, is frustis esculentis, vinum redolenti-
bus, gremium suum & totum tribunal imple-
uit. Hic singula voces incrementum habent.
Etenim per se deforme fuerat, vel non in cæ-
tu vomere, in cætu etiam non populi, etiam
non Romani, vel si nullum negotium gere-
ret, vel si non publicum, vel si non magister
equitum. Hæc si quis diuidat, ac circa singulos
gradus immoretur, augebit quidem oratio-
nis copiam, tamen minus efficaciter amplifi-
cabit.

Octauus per comparationem.

CAPVT XVI.

Fit comparatio vel fictione, vel exempli
collatione. Fictione, quam *ὑπόθεσις* vocant,
vt in prima parte exempli, quò modo *ῥαπί-
σασίς* limus

simus ex Cicerone, fingit enim hoc inter cenam accidisse priuato. Eiusdem est illud in Catilinam. Serui me hercle mei, si me isto pacto metuerent, vt te metuunt omnes tui, domum meam relinquendam putarem. Collatione exempli, quoties proposito velut simili exemplo efficitur, vt id quod exaggeramus, aut proximum illi, aut par, aut maius etiam videatur; velut Cicero pro Cluentio, cum exposuisset Milesiam quandam à secundis heredibus pro abortu pecuniam accepisse: Quanto est, inquit, Opianicus in eadē iniuria, maiore supplicio dignus? Siquidem illa cum suo corpori vim attulisset, se ipsam cruciauit: Hic autem idem illud effecit per alieni corporis cruciatum. In hoc genere non solum tota totis, sed etiam partes partibus comparantur, sicut hoc loco pro Milone. An vero, vir amplissimus Scipio, Tiberium Gracchum mediocriter labefactantem temp. priuatus interfecit, Catilinam, orbem terræ eadē atque incendio vastare molientem nos consules perferemus? hic & Catilina Graccho, & status Reip. orbis terrarum, & mediocriter labefactatio cædi & incendijs & vastationi, & priuatus consulibus comparatur. Quæ si quis dilatare velit, plenos per singula locos habeat.

Nonus per eleuationem grauium.

CAPVT XVII.

It quoties res atrocissimas qualque in summam ipsi extulimus inuidiam, eleuamus consulto, quò grauiora videantur, que sequutura sunt. Quod genus est illud Ciceronis: Leuia sunt hæc in hoc reo. Metum virgarum, nauarchus nobilissimæ ciuitatis precio redemit, humanum est: Atrocissimum quiddam expectetur necesse est: cui hæc quæ sunt atrocicia, comparata, humana atque vitata videantur.

Decimus per congeriem.

CAPVT XVIII.

Amplificamus & congerie verborum & sententiarum, idem significantium, quæ finitima est figuræ *ovvobpavtiov*, de qua prius dictum est. Vtitur hac M. Tullius in actione pro Ligario. Quid enim riuus ille, T ubero, distri&us in acie Pharsalica gladius agebat? Cuius larus ille mucro petebat? qui sensus erat

armorum tuorum? quæ tua mens? oculi, manus, ardor animi? quid cupiebas? quid optabas? Hic velut aceruo creuit oratio. Idem fit interim omnibus altius atque altius inturgentibus, vt in hoc exemplo: Aderat ianitor carceris, carnifex prætoris, mois terrorque sociorum, & ciuium Romanorum lictor Sextius.

Vndecimus per correctionem.

CAPVT XIX.

Amplificamus etiam quasi correctione quadam, vt Cicero in Verrem: Non enim furem sed raptorem, non adulterum, sed expugnatorem pudicitia, non facilegum, sed hostem sacrorum religionumque, non sicarium, sed crudelissimum carnificem ciuium sociorumque, in vestrum iudicium adduximus.

Duodecimus per conglobatas definitiones.

CAPVT XX.

Tale est illud D. Chrysostomi, vbi crucem sic describit: Crux rotius beatitudinis causa, discordia amputatio, pacis firmamentum, bonorum omnium copiosa largitio, salutis indicium, sol iustitia, spes Christianorum, resurrectio mortuorum, cæcorum dux, claudorum baculus, consolatio pauperum, frænum diuitum, euerfio superborum, triumphus aduersus dæmonas, &c.

De istis definitionibus abunde dixi superius. Item ille amplificandi modus fit per epitheta & aduerbia.

De delectu locorum, & figurarum, ad amplificationem obstermonium.

CAPVT XXI.

Atque ne tantum ad criminum, & maleficiorum amplificationes tradita ratio pertinere videatur; Si disquisitijs enucleare velis, illinc præstantissimarum rerum excellentem gloriam, illinc virtutum decus, illinc vitiorum turpitudinem, illinc calamitatum atrocem speciem, illinc admirabilium rerum naturas,